

İRAN'DA İNCU HANEDANI (ÂL-İ İNCÛ / İNCÛLULAR) (1325-1357)

INJU DYNASTY (ÂL-I INJU / INJUIDS) (1325-1357) IN IRAN

Samet ALIÇ * Öz

* Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş
Sütçü İmam Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Tarih Bölümü
sametalic@hotmail.com.tr
ORCID: 0000-0002-5618-1213
Kahramanmaraş / Türkiye.

İlhanlı Devleti'nin son dönemlerinde yerel kuvvetler, bağımsız olarak hareket etmeye başlamış ve İlhanlı topraklarında yerel hanedanlar kurmuşlardır. Bu yerel hanedanlardan biri olan İncülular, Şerefüddin Mahmud İncû tarafından kurulmuştur. Şerefüddin Mahmud, İlhanlı hükümdarı Olcaytu tarafından Fars bölgesine incû olarak tayin edilmiştir. Kısa sürede hem ekonomik hem de siyasi olarak güç kazanan Şerefüddin Mahmud, Fars eyaletinin idaresini ele geçirerek 1325 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Onun bu faaliyetleri İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han ile arasının açılmasına neden olmuştur. Şerefüddin Mahmud; Ebu Said Bahadır Han'dan sonra İlhanlı tahtına çıkan Arpa Han'ın emri ile 1336 yılında katledilmiştir. Onun vefatından sonra oğulları Celaleddin Mesud Şah, Gıyaseddin Keyhüsrev, Şemsedin Muhammed ve Ebu İshak arasında taht mücadelesi yaşanmıştır. Şerefüddin Mahmud'dan sonra İncüluların idaresini sırasıyla Gıyaseddin Keyhüsrev, Celaleddin Mesud ve Ebu İshak İncû üstlenmiştir. İncülular, yaklaşık yirmi iki yıllık bağımsızlık süreçlerinde İlhanlılar, Çobanoğulları, Celayirler ve Muzafferiler ile çeşitli mücadele ve münasebetlerde bulunmuşlardır. En çok mücadele ettikleri siyasi teşekkül sınır komşuları olan ve aynı coğrafya üzerinde hâkimiyet mücadelesi yaptıkları Muzafferiler olmuştur. İncüluların son hükümdarı Ebu İshak döneminde Muzafferiler ile olan mücadeleler hat safhaya ulaşmış ve bu mücadele sonunda İncülular, 1357 yılında Muzafferiler tarafından yıkılmıştır. İncüluların kısa siyasi hayatı Fars eyaletinin siyasi, ekonomik ve sosyo- kültürel tarihinde iz bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler

İncû, İlhanlılar, Muzafferiler,
İran, Fars, Şiraz

Keywords

Inju, Ilkhanids, Muzafferids,
Iran, Fars, Shiraz

Abstract

In the last period of the Ilkhanid state, local dynasties started to act independently and established local dynasties in the Ilkhanid lands. Injuids, one of these local dynasties, was founded by Sharaf al-Din Mahmud Inju. Sharaf al-Din Mahmud was appointed as inju to the Fars region by the Ilkhanid ruler Öljaitü. He, who gained strength both economically and politically in a short time, took over the administration of Fars province and declared its independence in 1325. His activities caused to have problems with the Ilkhanid ruler Abu Sa'id Bahadır Khan. Sharaf al-Din Mahmud was killed in 1336 by Arpa Khan, the successor of Ebu Said Bahadır Khan. After his death, there were struggles for the throne between his sons Jalal ad-Din

Başvuru/Submitted: 21/09/2021

Kabul/Accepted: 05/04/2022

Mesud Shah, Ghiyath al-Din Kaykusev, Shams al-Din Muhammad and Abu Ishaq. In the end, Ghiyath al-Din Kaykusev, Jalal ad-Din Mesud Shah and Abu Ishaq ruled the Injuids in turn.

During the independence period of about twenty-two years, the Injuids had various struggles and relations with the Ilkhanids, Chobanids, Celayirids and Muzafferids. The Injuids struggled mostly with the Muzafferids. Because Incuids and Muzafferids were neighbors and they wanted to have the same lands. During the reign of Abu Ishaq, the last ruler of the Injuids, the struggles with the Muzaffarites had reached a peak. At the end of this struggle, the Injuids were destroyed by the Muzaffarîs in 1357. Despite its short political life, the Injuids has influenced the political, economic and socio-cultural history of Fars province.

GİRİŞ

İlhanlı Devleti'nde merkezi yapının bozulması ile yerel güçlerin siyasi faaliyetlerini arttırdığı görülmektedir. İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın 1335 yılındaki vefatından sonra yerel hanedanların siyasi ve askeri faaliyetlerindeki artış daha da hızlandı. Bu tarihten sonra İlhanlılarda “*Rakip Hanlar*” devri (1336-1344) olarak da isimlendirilen siyasi istikrarsızlık ve İlhanlı topraklarında hâkimiyet mücadelesinin çok yoğun yaşandığı bir dönem meydana geldi. Bu istikrarsızlık dönemi bir taraftan İlhanlıları çöküşe sürüklerken diğer yandan yerel güçlerin siyasi ve askeri açıdan rahat hareket etmesine zemin hazırladı. Anadolu, Azerbaycan ve İran'da müstakil veya yarı müstakil siyasi teşekküller meydana geldi. İlhanlı Devleti toprakları Celâyîrli Büyük Hasan, Çobanoğlu Timurtaş'ın varisi Alaeddin Eratna, Emir Muzaffer, Emir Hüseyin b. Gıyaseddin Kert, Emir Togay Timur, Emir Kutbüddin Tehemten, Emir Ebu İshak İncü ve Luristan Hâkimi Afrasiyab tarafından paylaşıldı. İlhanlıların dağılma döneminde Azerbaycan ve çevresinde Çobanîler, Akkoyunlular ve Karakoyunlular; Anadolu'da Dulkadiroğulları ve Eratna Beyliği; İran'da ise Celâyîrliler, Serbedârîler, Muzafferîler, Kertler ve bu çalışmanın esasını teşkil eden İncülular gibi yerel hanedanlar bağımsız veya yarı bağımsız olarak birer hanedanlık kurdular (Alıç, 2021, s. 748; İbn Batuta, 2004, s. XXVI). İran'da XIV. yüzyılda meydana gelen bu Tevâif-i Mülûk dönemi müverrihler tarafından *Fetret Devri*, *Yerel Hanedanlar Devri*, *Herc u Merc Devri*, *Siyasi Parçalanmışlık Dönemi* olarak isimlendirilmektedir (Abbas & Âbad, 1390, s. 117; Ahmedi, 1399, s. 44; Seyyid Ali, 1399).

İncü (اینجو) kelimesi, kaynaklarda değişik şekillerde ifade edilmiştir. Bu kelime eski Uygur ve Moğol metinlerinde ençü, inçü, ince ve enci şeklinde kaydedilmiştir. İlhanlılarda ise encü, yincü, incü ve incüî şekillerinde yazılmaktadır. Son dönemlerde yapılan çalışmalarda Batılı araştırmacılar ise bu kelimeyi İnju ve İnje olarak kaydetmektedirler (Atwood, 2004, s. 240; May, 2012, s. 160-161). İncü kelime manası olarak; saf mülkiyet, esir, kul, miras ve çeyiz anlamlarında kullanılmıştır. Bazı araştırmacılar bu kelimeyi Türkçedeki han ve reis kelimeleri ile ilişkilendirmektedirler (Ahmedi, 1399, s. 44). Kelimenin aslının Çince “ying” (evlenen kıza verilen cariye) sözcüğünden geldiği sanılmaktadır. İncü kelimesi İlhanlılarda ise terimsel bir anlama dönüşerek “*emlâk-ı hassa (divan-ı incü, incü-i has, mülk-i padişah)*” kurumunun karşılığına ifade etmiştir. Bu bağlamda İncü kelimesi İlhanlılarda hükümdar ve ailesinin özel emlâki ve bu emlâkte meskûn olan kullar ile ilgilenen görevlilere verilen isim olmuştur. Devlet kademesinde önemli bir yeri olan İncülular genellikle Fars, Bahreyn, Yezd ve Kiş bölgesinin vezirleri olmuşlardır (Alıç, 2021, s. 755; İbn Batuta, 2004, s. XXVI; Lane-Poole, 2020, s. 350; Özgüdenli, 2000, s. 281; Petrushevsky, 1968, s. 516; Spuler, 1957, s. 357).

İncü arazilerinin büyük kısmı İlhanlıların İran'ı ele geçirmesinin ardından İran'ın soyluları ve zenginlerinin topraklarından oluşuyordu. İlhanlılar döneminde de bazı topraklara el konularak incü arazi yapıldığı görülmektedir. Örneğin; Abaka, Hacca'ın arazisine el koyduğunda bu toprakları incü arazisine dönüştürdü (Lane, 2003, s. 114). İncü arazileri dönemin şartlarında önemli büyüklükte arazilerdi. Örneğin; Gazan Han (1295-1304) döneminde incü arazisi yaklaşık 120.000-140.000 hektarlık sulanabilir

araziydi. Bu arazilerin ekonomik getirileri de dönemin şartlarında hatırı sayılır bir miktara sahipti. Örneğin; H 682 (M 1292/1293)'de sadece Fars eyaletin yıllık geliri 2.500.000 dinardı. Diğer eyaletlerdeki incû arazisinin gelirleri ile birlikte bu miktar yıllık 12.434.200 dinara kadar çıkmaktaydı (Petrushevsky, 1968, s. 516). 1291-1295 yılları arasında dönemin Fars eyaleti incûsu olan Cemaleddin İbrahim, dört yılda sadece Fars eyaletinden Geyhatu'ya 10.000.000 dinar para ödemiştir. Sadece incûluk görevi ile kalmayan Cemaleddin İbrahim, çok zengin bir tüccardı. Özellikle Hindistan ve Çin ile deniz ticareti yapıyordu. Onun İlhanlılara bağlılığı ve devlete sağladığı ekonomik kazançtan memnun olan İlhanlı yöneticileri ona Malik-i İslam unvanını verdiler (Limbert, 2004, s. 35).

İlhanlılarda incû olacak kişiler özenle seçilirdi ve bu kişilerin güvenilir olmalarına özen gösterirlerdi (Kazvini, 1913, s. 155). Ayrıca devlete ve hükümdara gösterdiği yararlıklardan dolayı incûluk görevi ile ödüllendirilenler olmuştur. Örneğin Sargis Jageli, savaş meydanında Hülagû'nun hayatını kurtardıktan sonra incûluk görevi ile onurlandırılmıştır (Lane, 2003, s. 55).

İlhanlılardan Olcaytu (1304-1316) zamanında İlhanlı idarecilerinin güvenini kazanmış olan Şerefüddin Mahmud, Fars eyaletinin incûluğu ile görevlendirildi. Şerefüddin Mahmud, kısa sürede Fars'ın mali kontrolünü ele geçirdiği gibi halk tarafından da destek gördü. İlhanlıların zayıflaması ile gittikçe güç kazanan Şerefüddin Mahmud, 1325 yılından itibaren müstakil olarak hareket ederek bir siyasi teşekkül meydana getirdi. Şerefüddin Mahmud, İlhanlıların incûsu olduğu için bu hanedan ve kurdukları siyasi teşekküle Al-i İncû (İncûoğulları) denilmiştir.

1. Şerefüddin Mahmud Şah İncû

İncûluları bir siyasi teşekkül haline getiren Şerefüddin Mahmud'un babası Muhammed İbn Fazlullah'ın soyu bir görüşe göre Selçuklu döneminde yaşamış olan Hoca Abdullah Ensari Herevi üzerinden Eyyüb el-Ensari ve Hoca Abdullah Ensari'ye kadar dayandırılmaktadır ("İncüyân", 1381, s. 348; Kazvini, 1913, s. 155; Pur, 1392, s. 11-12; Sotodeh, 1347, s. 75;). Başka bir görüşe göre ise onun Eyyüb el-Ensari soyundan gelmediği ve babasının isminin de Emir Tahtah İncû olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Reşidüddin Fazlullah'ın Şerefüddin Mahmud'a yazdığı bir mektupta ona böyle hitap ettiği belirtilmektedir (Seyyid Ali, 1399). Eğer ikinci görüş doğruysa Şerefüddin Mahmud'un babasının da İlhanlılarda incûluk görevinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

İlhanlıların güvenilir adamlarından Şerefüddin Mahmud, yukarıda zikredildiği üzere Olcaytu (1304-1316) tarafından Fars¹ bölgesindeki emlâk-ı hassanın başına incû olarak görevlendirildi. H 703 (1304)'ten H 725 (1324/25) yılına kadar geçen sürede bir yandan Fars eyaletinin tamamını ele geçirmek için çalışmalar yaparken diğer yandan bölgenin gelirleri ile çok ciddi bir maddi güç elde etti. Öyle ki Şerefüddin Mahmud'un incûluk görevinin daha ilk yıllarında şahsi geliri 1.000.000 dinar civarındaydı (Limbert,

¹ Fars kelimesi Pars sözcüğünün Araplaşmış halidir. Bugünkü İran'ın güneyinde bulunan bölge; doğuda Kirman, batıda Huzistan, kuzeyde İsfahan ve güneyde İran körfezi ile çevrelenmiştir (Heyat, 1995, s. 174).

2004, s. 37). Ayrıca Fars'taki halk ile iyi ilişkiler kurarak halkın desteğini almayı da başardı. H 725 (M 1324/25)'te Ebu Said Bahadır Han, Emir Taleş b. Emir Hüseyin Çobanî'nin idaresi altında olan Irak, Cezayir, Halic-i Fars ve Kirman'ın idaresini de Şerefüddin Mahmud'a verdi (Seyyid Ali, 1399; Pur, 1392, s. 11). Şerefüddin Mahmud, bir dönem Sultaniye'de bulunan Moğol sarayında kaldı (Limbert, 2012). Daha sonra Bahreyn ve Kiş de onun idaresi altına girdi. Ebu Said Bahadır Han'ın hayatının sonlarına doğru Şerefüddin Mahmud'un gelirleri yıllık 3.000 tomana ulaştı ki bu miktar dönemin şartlarında çok önemli bir meblağ idi. Ekonomik gelirlerinin bolluğu onun nüfuzunu ve gücünü oldukça arttırdı (Ahmedi, 1399, s. 44). Başlangıçta Ebu Said Bahadır Han'ın önemli komutanlarından Emir Çoban Solduz'un hizmetinde bulunan Şerefüddin Mahmud, kendi adına para da bastırarak 1325 yılında bağımsız olarak bir siyasi teşekkül tesis etti ("Farsname-i Nasırî", 1378, s. 288; Bosworth, 2012, s. 437; Limbert, 2012; Sotodeh, 1346, s. 84).

Şerefüddin Mahmud'un gücünü arttırdığı bugünlerde oğlu el-Melik Fadıl Cemaleddin Ebu İshak da Şiraz'ın idaresine sahip oldu ve Şiraz bölgesinin incûsu unvanını aldı. Ebu İshak'ın Şiraz idaresine getirildiği dönemde Emir Çoban'ın oğlu Pir Hüseyin, bölgenin valiliğini yürütüyordu. Ebu İshak, kısa süre içerisinde Pîr Hüseyin'i bölgeden uzaklaştırdı. Böylece Şerefüddin Mahmud, bütün Fars bölgesinde ve Şiraz'da müstakil bir idareci haline geldi. Şerefüddin Mahmud'un bölge üzerindeki hâkimiyeti, Emir Çoban tarafından da onaylandı (Devletşah, 1997, s. 350; Kurtuluş, 2000, s. 280; Spuler, 1957, s. 162). Ayrıca Şerefüddin Mahmud, Şeyh Hasan Büzürg'ü Bağdad'da ziyaret ederek onun da desteğini aldı. İncûluların Fars ve çevresindeki hâkimiyetine karşı isyan eden birtakım emirler oldu. Ancak Şerefüddin Mahmud asileri bertaraf etti ve bu asilerin bir kısmını kalebentlik cezasına çarptırdı (Spuler, 1957, s. 143).

Şerefüddin Mahmud İncû'nun güçlenmesi ve bağımsız hareket eder hale gelmesinden rahatsız olan Ebu Said Bahadır Han, H 734 (M 1334)'te onu Fars ve Şiraz idaresinden azletti ve onun yerine Emir Muzaffer İnak'ı getirdi (Sotodeh, 1347, s. 75). Fars ve civarındaki incûluk görevinden azledildiğini öğrenen Şerefüddin Mahmud ise isyan etti. Emir Muzaffer İnak'ı öldürmek için harekete geçen Şerefüddin Mahmud, onu Sultaniye'den Ebu Said Bahadır Han'ın sarayına kadar kovaladı. Hatta Şerefüddin Mahmud'un emrindeki bir grup asker, Ebu Said Bahadır Han'ın sarayına saldıracak kadar ileri gitti. Bu gelişme üzerine Ebu Said Bahadır Han, derhal Şerefüddin Mahmud'un yakalanarak katledilmesi emrini verdi. Şerefüddin Mahmud'un akrabası vezir Hoca Gıyaseddin Muhammed Reşidî'nin ara buluculuğu ile Şerefüddin Mahmud idam edilmedi; Taberek kalesine hapsedildi. Şerefüddin Mahmud'un oğlu Mesud Şah da Anadolu'ya sürgün edildi. Şerefüddin yakalandıktan sonra Fars valiliği, Emir Muzaffer İnak'a verildi. Ancak Muzaffer İnak bu görevinde fazla rahat edemediği gibi valilik görevi de fazla uzun sürmedi. Bu dönemde Şerefüddin Mahmud'un oğlu Gıyasaddin Keyhüsrev, Şiraz'ın idaresinde bulunuyordu. Gıyaseddin Keyhüsrev, Fars'a atanan bu yeni valiye karşı yaptığı faaliyetler ile onun kontrolü tamamen ele geçirmesine engel oldu. Ebu Said Bahadır Han'ın 18 Rebiülahir 736 (5 Aralık 1335) tarihindeki ölüm haberini alır almaz Muzaffer İnak'ı tutukladı ("Farsname-i Nasırî", 1378, s. 289; Limbert, 2004, s. 37-38; Sotodeh, 1347, s. 76). Gelişmelerden anlaşıldığı

kadarıyla Şerefüddin Mahmud'un esareti fazla uzun sürmedi. Ebu Said Bahadır Han'ın vefatının ardından Şerefüddin Mahmud'un siyasi meselelere tekrar müdahil olduğu görülmektedir. Ebu Said Bahadır Han'ın vefatından sonra tahta çıkan Arpa Han rakiplerine destek verdiği gerekçesiyle 15 Receb 736 (28 Şubat 1336) günü Şerefüddin Mahmud'u Tebriz'de katletti. Bu gelişme üzerine Şerefüddin Mahmud'un oğullarından Tebriz'de bulunan Mesud Şah ve Ebu İshak da kaçarak canlarını kurtardı ("İncü", 1993, s.996; Sotodeh, 1347, s. 77; Spuler, 1957, s. 163). Arpa Han, Şerefüddin Mahmud'u katletmesine rağmen onun hâkim olduğu toprakların idaresini ele geçiremedi ve İncü toprakları Şerefüddin Mahmud'un oğullarının idaresine geçti (Spuler, 1957, s. 163). Ancak bölgenin idaresi, tam bir merkezi otorite altına alınmadı; Ebu İshak İncü'nün tüm İncü topraklarında hâkimiyet sağladığı 1343 yılına kadar geçen takribi yedi yıllık süre, iç karışıklıkların ve bölge üzerindeki hâkimiyet mücadelelerinin yaşandığı dönem oldu (Limbert, 2012).

Şerefüddin Mahmud, incülüğü ve hükümdarlığı dönemde iz bırakmayı başaran tanınmış bir hükümdar oldu. Elde ettiği bol miktarda mal ile hayır kurumları yaptırdı. Ayrıca kamu kurumlarını geliştirmek için çaba sarf etti. Şiraz ve çevresinin güvenliğini sağlamak için savunması güçlü bir kale inşa ettirdi. Ayrıca Yezd ile Şiraz arasında bir kervansaray inşa ettirdiği de bilinmektedir. Vefat ettiğinde Celaleddin Mesud Şah, Gıyaseddin Keyhüsrev, Şemsedin Muhammed ve Ebu İshak isimli dört oğlu bulunmaktaydı (Lane-Poole, 2020, s. 350; Sotodeh, 1347, s. 75).

2. Şerefüddin Mahmud Şah İncü'nün Oğulları Döneminde İncülular

Şerefüddin Mahmud'un Arpa Han tarafından katledilmesinden kısa süre sonra Arpa Han hal edilerek Şerefüddin Mahmud'un oğullarından Celaleddin Mesud'a teslim edildi. Şerefüddin Mahmud'un oğulları babalarının katiline kısas uygulayarak H 736 (M 1335)'da Arpa Han'ı katlettiler. Şerefüddin Mahmud ölmeden önce İncü topraklarının idaresini oğulları arasında paylaşmıştı. Celaleddin Mesud Şah, Fars ve çevresinin idaresini hâkimiyetinde tutuyordu. Şemseddin Muhammed ise H 717 (M 1317/1318)'de Şiraz valiliğine getirilmişti. Babasının emareti döneminde bir müddet Yezd'de kalan ve Mübarizüddin Muhammed'in hizmetinde bulunan Gıyaseddin Keyhüsrev, H 739 (M 1338/1339)'da kısa bir müddet İncüluların başına geçti. H 740 (M 1339/1340)'ta Celaleddin Mesud'un kendisini hapsedmesine kadar Şiraz onun idaresinde kaldı. Ebu İshak İncü ise Şerefüddin Mahmud'un ölümünden sonra Yezd'de bulunan Muzafferîlerden Mübarizüddin Muhammed'in nezdine çekildi; ancak Muzafferîler ile yaşadığı huzursuzluklardan dolayı burada fazla kalmadı ("Farsname-i Nasirî", 1378, s. 291; Lane-Poole, 2020, s. 350-351; Reomer, 2006, s. 11-12). Fars'a dönerek bazı beldelerin idaresini üstlendi (Pur, 1392, s. 12; Tuysuz, 2004, s. 166).

2.1. Celaleddin Mesud Şah

Celaleddin Mesud Şah, babası döneminde devlet işleri ile meşgul oldu ve H 725 (M 1325) yılında babası Şerefüddin Mahmud tarafından Fars eyaletinin valiliği ile görevlendirildi. Daha sonra ise Ebu Said Bahadır Han döneminde Kirman'dan Sind ve Hint sınırına kadar olan bölgenin valiliği de Celaleddin Mesud Şah'a verildi. Ancak H 730 (M 1330) yılında Mahmud Şah'ın diğer oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev, Fars eyaletinin

valiliğine getirildi. Celaleddin Mesud Şah, H 736 (M 1336)'da Şerefüddin Mahmud'un katledilmesi üzerine de Diyarbakır'a kaçtı.

Celaleddin Mesud'un Anadolu'daki yaşamı ve burada ne kadar kaldığı hakkında bir malumata erişilememiştir. Ancak onun Anadolu'da fazla vakit geçirmediği anlaşılmaktadır. Nitekim Celaleddin Mesud, H 738 (M1337/1338)'de Fars'a tekrar geldi. Bu dönemde Fars'ın idaresi kardeşi Gıyaseddin Keyhüsrev'in elindeydi. Gıyaseddin Keyhüsrev babası Şerefüddin Mahmud zamanında Fars'ın genel valisi olarak atanmıştı. Gıyaseddin Keyhüsrev, valiliği ve müstakil idareciliği döneminde Fars eyaletini refah içinde yöneterek halk tarafından destek görmekteydi. Gıyaseddin Keyhüsrev kardeşi Celaleddin Mesud'un Fars'a gelişinden huzursuz oldu ve tahtı ona devretmek istemedi. Bu durum ikili arasında taht mücadelesine neden oldu. Neticede Celaleddin Mesud, Gıyaseddin Keyhüsrev'i tutuklayarak hapsedti ve Fars idaresini ele geçirdi. Gıyaseddin Keyhüsrev, esaretinin takribi bir yıl ardından H 739 (M 1338/1339)'da vefat etti.

Celaleddin Mesud, Fars'ın idaresini ele geçirdikten sonra bütün İncü topraklarının hâkimiyetini ele geçirmek amacıyla kardeşi Şemseddin Muhammed'in idaresinde bulunan Şiraz'a yöneldi. Şiraz'ın idaresini bırakmak istemeyen Şemseddin Muhammed'i yakalayarak H 740 (M 1339)'ta Sefid Şulistan kalesine hapsedti. Celaleddin Mesud, Şiraz'ın idaresini de ele aldıktan kısa süre sonra H 740 (M 1339/1340)'ta Emir Muhammed Şah Muzafferî'nin desteğini alan Çobanlı Pir Hüseyin, Şiraz'ı ele geçirmek için harekete geçti. Bu sıralarda Sefid Şulistan'da tutsak edilen Şemseddin Muhammed esaretten kurtuldu ve kardeşine karşı Pir Hüseyin'e yardım etti. Şemseddin Muhammed ve Pir Hüseyin, Servistan'da Celaleddin Mesud'u mağlup ettiler (Farsname-i Nasırî, 1378, s. 290-293; Limbert, 2004, s. 40; Seyyid Ali, 1399; Sotodeh, 1347, s. 77; Reomer, 2006, s. 12).

Pir Hüseyin, Şerefüddin Mahmud İncü'nun oğulları ve eşi Taşi Hatun'u tutuklayıp Irak'a götürmek istedi. Bu gelişme Taşi Hatun'u çok üzdü. Türk olan Taşi Hatun, ananelerine uygun olarak normal şartlarda yüzünü örtmezdi; ancak esaretten duyduğu utanç ile yüzünü peçeyle kapattı. Şiraz çarşısının ortasına geldiğinde "Şirazlılar! Sizin aranızdan böyle mi çıkarılacağım? Ben ki sultanın eşiyim." diye sitem edince Şiraz çarşısında dülgerlik yapan Pehlivan Mahmud: "Biz bu yüce Hatun'u şehrimizden çıkarmayız! Buna razı değiliz." deyip Taşi Hatun'un şehirden çıkarılmasını doğru bulmadığını belirtti. Bu gelişme üzerine galeyana gelen halk silahlanarak Pir Hüseyin'in askerlerine saldırdı. Şiraz halkı, Taşi Hatun ve çocuklarının serbest kalmalarını sağladılar. Bu gelişme üzerine İlhanlılardan² yardım isteyen Pir Hüseyin, Kadı Mecdüddin'in aracılığıyla Şiraz halkı ile anlaşma yaptı. Anlaşmanın yapıldığı gün Pir Hüseyin şehir dışında konakladı. Ertesi gün Şirazlıların tertip ettiği bir törenle şehre girdi (İbn Batuta, 2004, s. 289).

Pir Hüseyin, Şiraz'a girince, Şerefüddin Mahmud'un oğlu Celaleddin Mesud, Luristan'a kaçtı. Şerefüddin Mahmud'un diğer oğlu Şemseddin Muhammed ise şehir

² İbn Batuta, Pir Hüseyin'e Ebu Said Bahadır Han'ın yardım ettiğini bildirmektedir (İbn Batuta, 2004, s. 289). Ancak bu gelişmelerin yaşandığı dönemde Ebu Said Bahadır Han hayatta değildi. Bu kayıt sehven yapılmış olmalıdır.

terk etmedi. Pir Hüseyin, Şemseddin Muhammed'in Şiraz halkı tarafından çok sevildiğini fark etti. Hem kıskançlığı hem de Şiraz idaresini tek başına elde edeceği düşüncesiyle Şemseddin Muhammed'i 28 Ramazan 740 (28 Mart 1340) günü katletti. Bu duruma öfkelenen Şiraz halkı ayaklanarak Pir Hüseyin ve adamlarını Şiraz'dan tekrar çıkardı (Limbert, 2004, s. 40; Seyyid Ali, 1399; Sotodeh, 1347, s. 77). Pir Hüseyin'in şehri terk etmesinin ardından Celaleddin Mesud Şah, Şiraz'a döndü. Şehirden kaçan Pir Hüseyin ise Tebriz'deki kuzeni Şeyh Hasan Küçük'e giderek onun Celâyirli Şeyh Hasan Büzürg'ü mağlup etmesine yardım etti. Daha sonra Hasan Büzürg'den Şiraz üzerine yürümek için yardım talep etti. Hasan Küçük, Pir Hüseyin'in hizmetine bir ordu vererek onu tekrar Şiraz'a gönderdi. Muzafferîlerin müessisi Emir Mübarizüddin Muhammed'den de destek alan Pir Hüseyin, Şiraz'a yöneldi. Celaleddin Mesud mağlup olarak bu kez de Celâyirli Şeyh Hasan Büzürg'e sığındı. Şirazlılar Pir Hüseyin'in kendilerinden intikam almasından çekindikleri için şehrin kapılarını kapatarak şehri Pir Hüseyin'e teslim etmemek için takribi elli gün direniş gösterdiler. Fars bölgesinde etkili bir şahıs olan Mevlana Mecdeddin İsmail'in ara buluculuğu sayesinde Şirazlılar ile Pir Hüseyin anlaşma sağladı. Pir Hüseyin Şiraz'ın idaresini ele aldı ve Şiraz halkına dokunmadı. Pir Hüseyin, Şiraz'ın ele geçirilmesinde kendisine destek veren Muhammed Muzafferî'yi de Kirman topraklarının idaresi ile ödüllendirdi. Bu durum ileride meydana gelecek olan Muzafferî-İncû mücadelelerinin de temelini oluşturacaktır (Limbert, 2004, s. 41).

Celâyirli Şeyh Hasan, kendisine sığınan Mesud Şah'ı iyi karşıladı ve eşi Dilşad Hatun'un kız kardeşi Sultan Baht Hatun ile Celaleddin Mesud'u evlendirdi. Bu vesile ile Celâyirli ile İncûlular arasında akrabalık bağı tesis edildi. Diğer taraftan bugünlerde Emir Çoban'ın oğlu Yağıbastı amcası Şeyh Hasan Çoban'ın kendisini öldürmesinden korkarak Sultaniye'den kaçıp Celâyirli Emir Şeyh Hasan'a sığındı. Bu dönemde üst üste kazandığı başarılarla topraklarını genişleten Şeyh Hasan, emirlerini ödüllendirmek için Diyarbakır ve Ahlat eyaletini Hacı Togay b. Emir Sutay'a, Anadolu eyaletini Emir Eratna'ya, Nahcivan, Şerur ve Divin'i Çobanlı Emir Akçi b. Hacı Bey'e, Şirvan ve çevresini Emir Şeyh Çoban'a, Horasan'daki bazı yerleri Şeyh Muhammed Molayed'e, Karabağ ve Gürcistan'ı Satı Beg'e, Barum ve Muga'nı Yusuf Şah'a verdi. Celaleddin Mesud'u da Şiraz hâkimliğine, Yağıbastı'yı da Şiraz emirliğine tayin ederek ikisini birlikte Şiraz'a gönderdi (Tuysuz, 2004, s. 147,169-170).

Diğer taraftan Celaleddin Mesud'un kardeşi Ebu İshak İncû da Fars bölgesinin idaresini ele geçirmek için faaliyetlere girişti. İsfahan'ın idaresini elinde bulunduran Ebu İshak, Fars'ı ele geçirmek için Çobanlılardan Melik Eşref b. Timurtaş ile ittifak yaptı. Durumu haber alan Pir Hüseyin ordularını toplayıp Kasr-ı Zerd'e hareket ederek Ebu İshak ve Melik Eşref'e saldırdı (Kazvini, 1913, s. 159); ancak Pir Hüseyin mağlup olarak Tebriz'e çekildi. Aldıkları zaferin ardından Ebu İshak ve Melik Eşref, Şiraz'a yöneldiler. Ancak ikilinin arasındaki ittifak uzun sürmedi. Şiraz'ın idaresini Melik Eşref'e kaptırmak istemeyen Ebu İshak, müttefik kuvvetlerin Şiraz'ın kuzeyinde bulunan Caferabad'da kamp kurdukları sırada Melik Eşref'ten habersiz Şiraz'a girerek şehrin kapılarını kapattı. Şiraz halkı da Ebu İshak'a destek verdi. Neticede Melik Eşref'i bertaraf eden Ebu İshak şehrin idaresini ele geçirdi. Celaleddin Mesud ve

Yağıbastı Şiraz'a geldiklerinde Pir Hüseyin'in Şiraz'dan ayrıldığını ve Celaledin Mesud'un kardeşi Ebu İshak'ın şehre hâkim olduğunu gördüler. Ebu İshak, şehrin idaresini abisi Celaledin Mesud'a bırakarak Şebankare'ye çekildi. Şiraz'ın idaresini ele alan Yağıbastı ve Celaledin Mesud'un dostluğu fazla uzun sürmedi. Şiraz halkı Celaledin Mesud'u çok seviyor ve onu destekliyordu. Ayrıca halk Yağıbastı'dan rahatsızdı. Yağıbastı, Celaledin Mesud'u ortadan kaldırarak Şiraz'ın bütün hâkimiyetini ele geçireceği düşüncesiyle onu öldürmeye karar verdi. Yağıbastı'nın adamları H 742 (M 1341/1342)'de hamamdan çıkan Celaledin Mesud'u katletti. Yağıbastı, Celaledin Mesud'u katletti; ancak onun Şiraz hâkimiyeti uzun sürmedi. Celaledin Mesud'un kardeşi Ebu İshak İncû, hem Celaledin Mesud'un intikamını almak hem de Şiraz'ı ele geçirmek için harekete geçti. Şiraz'ın önde gelenlerinden ve Şiraz halkından aldığı destekle Yağıbastı'ya saldırdı. Yaklaşık yirmi gün kadar devam eden mücadelenin ardından Yağıbastı'yı Şiraz'dan çıkardı. Böylece Ebu İshak İncû, müstakil olarak Şiraz'ın idaresini ele geçirdi ("Farsname-i Nasırî", 1378, s. 294; Kutbî, 1364, s. 47; Limbert, 2004, s. 42; Tuysuz, 2004, s. 147, 169-170).

2.2. Cemaleddin Ebu İshak İncû

Yukarıda izah edildiği üzere Yağıbastı'yı Şiraz'dan çıkararak Ebu İshak, İncûluların yeni hükümdarı oldu. Ancak Çobanîler bir yıl sonra yeniden Şiraz'ı ele geçirmek için harekete geçtiler. Yağıbastı ve Melik Eşref, Muhammed Muzafferî'den de aldıkları yardımla beraber 1343 yılında Şiraz üzerine harekete geçtiler. Yezd eyaletinin Aberkuh şehrine gelip buradaki halkı katlettikleri gibi şehrin idaresini de ele geçirdiler. Bu sırada Melik Eşref ve Yağıbastı, Çobanîlerin lideri Şeyh Hasan Küçük'ün vefat haberini aldılar. Bu haber üzerine Şiraz'a ilerlemekten vazgeçen Melik Eşref ve Yağıbastı, Tebriz'e, Muhammed Muzaffer de Yezd'e döndü. Böylece Cemaleddin Ebu İshak İncû; Fars, Körfez kıyıları, Basra ve İsfahan'daki idarenin tamamını müstakil olarak ele geçirdi. Bahsi geçen yerlerdeki hutbeyi adına okuttuğu gibi kendi adına para da bastırdı (Kazvini, 1913, s. 160; Limbert, 2004, s. 42-43).

2.2.1. Cemaleddin Ebu İshak Döneminde Muzafferîler ile Münasebetler

İncûlular ile Muzafferîler arasındaki münasebetler daha İncûlular siyasi bir teşekkül tesis etmeden önce başladı. Bu iki yerel hanedanın ilk münasebetlerinde ciddi bir düşmanlık görülmemektedir. Hatta Şerefüddin Mahmud'un oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev, H 717 (M 1317-1318)'de Yezd'e gitmiş, Mübarizüddin Muhammed ile dostluk yapmış ve kendisine bir at hediye edilmişti (Kazvini, 1913, s.155). İncûlular ile Muzafferîler arasındaki ilk ciddi problemler yukarıda zikredildiği üzere 740 (M 1339/1340)'tan sonra Pir Hüseyin'in, Şiraz'ı ele geçirmek için Muzafferîlerden yardım alması ve yardımları karşılığında Mübarizüddin Muhammed Muzafferî'ye Kirman idaresinin verilmesi ile başladı. İncûlular ile Muzafferîlerin hem siyasi yapıları hem de coğrafi yakınlıkları ve aynı coğrafya üzerindeki hâkimiyet arzusu İncûlular ile Muzafferîler arasında bitmek bilmeyen mücadelelere neden oldu.

İbn Batuta, Ebu İshak'ın müstakil olarak bir beylik kurduktan sonra Mübarizüddin Muhammed ile yaşadığı mücadeleden bahsederken şunları kaydetmektedir:

“Sultan Ebu İshak, o sıralarda Şiraz, İsfahan ve Faris bölgelerini idaresi altına alarak kuvvetini iyice artırdı. Faris bölgesi, Şiraz’a bir buçuk ay uzaktadır. Civar beldeleri de eline geçirme emelini taşıdığı için işe en yakından, Yezd beldesinden başladı. Bu şehir çok şirindir, çarşıları güzeldir. Gür nehirleri ve yemyeşil ağaçları dillere destandır. Halkı Şafii mezhebindedir; ticaretle uğraşır. Ebu İshak şehri kuşatarak teslim aldı. Emir Muzaffer Şah b. Emir Muhammed, şehre altı mil mesafede, etrafı kumla çevrili sağlam bir kaleye sığınmak zorunda kaldı. Ebu İshak burayı da kuşattı. Emir Muzaffer iyi direndi ve olağanüstü cesaretiyle benzeri görülmemiş, duyulmamış işler yaptı. Ebu İshak’ın ordusuna gece baskını düzenleyerek dilediği kadarını öldürüp çadırlarını paramparça ettikten sonra kalesine dönüyordu! Ebu İshak onu bir türlü yakalayamıyordu. Emir Muzaffer Şah bir gece sultanın çadırına hücum ederek yine askerlerin çoğunu telef etmiş, cins atlarından da on beşini alıp kalesine dönmüştü. Sultan bundan böyle her gece beş bin süvarinin Muzaffer Şah’a pusu kurmasını emretti.

Muzaffer Şah her zamanki gibi bir gece yüz kişiyle çıkarak düşmana saldırdıysa da pusudakiler hemen etrafını sardı. Emir uzun bir mukavemetten sonra sağ salim kalesine dönebildi. Arkadaşlarından ancak biri yakalanarak Sultan Ebu İshak’ın huzuruna gönderildi. Sultan yakalanan adama hilat giydirip serbest bıraktı ve onunla Muzaffer Şah’a ‘eman’ gönderdi. Muzaffer Şah bu teklifi kabul etmediyse de iki taraf arasında mektuplaşmalar oldu. Sultan Ebu İshak, Muzaffer’in yiğitliğini gördüğü için kalbinde ona karşı sevgi ve hayranlık hisleri doğmuştu. Bu yüzden: ‘Seni bir kere görmek isterim, gördükten sonra geri dönerim!’ dedi. Böylece kalenin dışına kadar yaklaştı. Şah Muzaffer de kale kapısına gelip Ebu İshak’a selam verdi. Ama Sultan Ebu İshak bununla yetinmeyerek; ‘Eman bildirime güven ve kaleden in! Ne olacak sanki!’ dedi. Muzaffer: ‘Sen kaleme gelmedikçe huzuruna çıkmayacağıma, senin yanına gelmeyeceğime dair Allah’a ant içtim. Sen gelersen ben de inerim!’ cevabını verdi. Ebu İshak: ‘Tamam, öyle yapıyorum!’ diyerek seçkin adamlarından on kişiyle kaleye girdi. Kale kapısına vardığında Emir Muzaffer yürüyerek onun yanına geldi ve içerideki konağına götürdü. Sultan Ebu İshak yemek yedikten sonra Muzaffer onunla beraber dışarıdaki karargâha gitti. Sultan, Muzaffer’e hilat giydirdi; ikramlarda bulundu. Böylece hutbe Ebu İshak’ın namına okunmak şartıyla bu yörenin Muzaffer Şah ve pederinin mülkü olduğu kararlaştırıldı ve sultan memleketine döndü (İbn Batuta, 2004, s. 289-291).”

Ebu İshak’ın otoriteyi ele geçirmesinden sonra uzun süredir devam eden Muzafferîler-İncûlular mücadeleleri daha da arttı. Başlangıçta Muzafferîlerden Mübarizüddin Muhammed ile Ebu İshak arasında bir anlaşma yapıldı. Anlaşmanın amaçlarından birisi Uganların Şiraz ve civarına gelerek burada faaliyet yürütmelerine engel olmaktı. Bu anlaşma mucibince Ebu İshak beş bin kişilik bir ordu ile Uganlara karşı Muzafferîlere destek verdi³; ancak bu destek görünüşteydi. Çünkü Ebu İshak, askerlerine savaşın ortasında Muzafferîleri yalnız bırakmaları hususunda talimat verdi. Mübarizüddin Muhammed, durumu öğrenince Ebu İshak’a karşı cephe aldı.

³ Muzafferîler ile Uganlılar arasında huzursuzluklar bulunmaktaydı. Detaylı bilgi için bk. (Sotodeh, 1346, s.88-89).

Ebu İshak da Emir Sultanşah Candar komutasında iki bin kişilik bir kuvveti Mübarizüddin Muhammed'e karşı Uganlılara gönderdi. Mübarizüddin, Uganlılarla savaşmadan Yezd'e kaçtı. Yezd yakınlarında Maybud'a geldiğinde burayı tahkim etti. Ebu İshak da Muhammedî ve Zavar-i İsfahanî komutasında bir birliği Maybud'a gönderdi. Muzafferîler, İncü birliklerini bozguna uğratarak yetmiş tanesini de esir ettiler. Bunun üzerine Ebu İshak, 20.000 kişilik bir orduyu Maybud'a görevlendirdi; ancak bu ordu da başarılı olamadı (Kazvini, 1913, s. 162; Kurtuluş, 2000, s. 280; Kutbî, 1364, s. 54).

İncülular-Muzafferîler dostluk anlaşmasının pek uzun sürmesi beklenilemezdi. Çünkü Muzafferîler ile İncüluların hâkimiyet sahası aynı coğrafya üzerinde kesişiyordu ve iki siyasi teşekkülün varlığını devam ettirebilmesi, birbirlerine karşı kuracakları üstünlük ile yakından alakalıydı. Bu durum Muzafferîlerin İncülulara son vermesine kadar da devam etti. Ebu İshak, 1343 yılında Muzafferîlerin elinde bulunan Kirman bölgesini tekrar İncüluların idaresine almak için çalışmalara başladı; ancak bölgeyi ele geçiremedi (Sotodeh, 1346, s. 86). 1345 yılında Ebu İshak, iki kez daha Kirman üzerine sefer düzenledi; ancak bu seferlerde de başarısız oldu. Üstelik önemli devlet adamlarından olan Şemseddin Saen Gazi Semnani bu sefer sırasında öldü. Bu başarısız harekâtlardan sonra bölgede huzursuzluk çıkarmak için 1346 yılında Kirman'ın Moğol kabilelerini Mübarizüddin Muhammed'e karşı kışkırtma politikası izledi. H 748 (M 1347)'de Kirman üzerine tekrar bir sefer düzenledi. Bu sefer sırasında Sircan'a uğrayarak şehri itaat altına aldı. Harekâta devam ederek Kirman'dan on beş fersah⁴ mesafedeki Behramjerd'e geldiğinde Mübarizüddin Muhammed'in kendisini büyük bir ordu ile beklediğini öğrenip Şiraz'a tekrar çekildi. Şiraz'a döndükten sonra Emir Zahirüddin İbrahim Savab'ı vezir atayarak onu sefere gönderdi. Hürmüz ve Basra Körfezi'ne kadar ilerleyen vezir Zahirüddin birçok kasabaya baskınlar düzenleyerek büyük bir taraftar kitlesini etrafında topladı. Topladığı güçlerle Kirman'a saldıran vezir Savab, Mübarizüddin Muhammed tarafından mağlup edildi ve öldürüldü. Vezirinin intikamını almak üzere Kirman'a sefer düzenleyen Ebu İshak, mağlup olarak Taft üzerinden Şiraz'a döndü (Kazvini, 1913, s. 159-160; Kutbî, 1364, s. 50-51).

Ebu İshak, 1350 yılına kadar Yezd ve Kirman'a birçok sefer düzenledi; ancak bu seferler başarısızlıkla sonuçlandı. H 751(1350/1351) yılında İncülular ile Muzafferîler arasında kısa süreli bir ittifak meydana geldi. Azerbaycan ve çevresini idaresi altında tutan Melik Eşref Çoban, 1350 yılında İsfahan ve Şiraz'a bir sefer düzenlemesi için Beğcuğüz'ü görevlendirdi. Kendisi de Ebu İshak'ın adamlarının elinde olan Irak-ı Acem'deki bazı vilayetler üzerine yürüyüp daha sonra da 1351 ilkbaharında İsfahan'a ilerledi. Ebu İshak, Mübarizüddin Muhammed'den yardım istedi. Mübarizüddin muhtemelen Çobanîlerin kendisini de tehdit edeceğini düşündüğünden ve o dönem Uganlılar ile olan husumetinden dolayı Ebu İshak'a yardım etti (Sotodeh, 1346, s. 89). İsfahan valisi İmadüddin Kirmani, Melik Eşref'in yaklaşık elli günlük kuşatmasına dayandığı gibi onun önemli adamlarından Arabşah ve Ömer Şeyh Candar'ı öldürdü.

⁴ İran fersahı atın normal yürüyüşü ile bir saat gittiği mesafedir. Yaklaşık olarak 6,23 km'ye denk gelmektedir (Halaçoğlu, 1995, s. 412).

Melik Eşref kuşatmayı kaldırıp Tebriz'e döndü (Tuysuz, 2004, s. 86). İncülular ile Muzafferîler arasındaki bu ittifak uzun sürmedi. Aynı yıl büyük bir ordu ile Yezd'e bir kez daha saldıran Ebu İshak, şehri dört ay muhasara etti; ancak kışın gelmesi ve kıtlık nedeniyle yine başarı sağlayamadı. Yezd kuşatmasında bazı önemli komutanlarını da kaybetti. 1352 yılında Kirman'a da yeni bir sefer düzenleyen Ebu İshak, önemli komutanlarının çoğunu kaybetti ("Farsname-i Nasirî", 1378, s. 297; Kazvini, 1913, s. 164; Kurtuluş, 2000, s. 280; Kutbî, 1364, s. 58; Limbert, 2004, s. 45).

Ebu İshak'ın, Muzafferîlere karşı defalarca yaptığı başarısız askeri harekâtlar, İncüluların ekonomik olarak zayıflamasına neden oldu. Diğer yandan Mübarizüddin Muhammed, bu dönemde kazandığı başarılar ile ciddi gelirler elde etti. Ebu İshak'ın da zayıfladığının farkında olan Mübarizüddin artık savunmayı bırakarak İncülulara karşı taarruza geçmeye karar verdi. Şah Şüca'yı vekil olarak bıraktıktan sonra Şiraz'a saldırmak için oğlu Şerefüddin Muzaffer ile Kirman'ın Arap ve Moğol kabilelerinden asker topladı. Meydana getirdiği orduyu Kirman'ın güneybatısındaki Arzaviyeh ovasında topladı. Bu sırada Şah Şüca, Ebu İshak'ın kuvvetlerinin ele geçirdiği Şiraz'ın dört fersah uzağında bulunan Kızıl Kale'yi ele geçirerek elde ettiği ganimetleri askerlerine dağıttı (Kazvini, 1913, s. 166; Sotodeh, 1346, s. 92).

Mübarizüddin'in Şiraz'a saldırmak için büyük bir ordu topladığını öğrenen Ebu İshak, danışmanları ve önde gelen devlet adamlarından aldığı tavsiye ile Muzafferîler ile barış anlaşması yapmak istedi. Bu amaçla dönemin önemli âlimlerinden Mevlana İzzeddin Abdurrahman İci'yi elçi olarak Mübarizüddin Muhammed'e gönderdi. Elçiye iyi davranan Mübarizüddin Muhammed, Ebu İshak'ın daha önce yapılan sekiz dostluk anlaşmasını bozduğunu ve aralarındaki mesenin çözümü için savaş yapılmasının gerekli olduğunu belirterek savaş hususundaki kararlılığını gösterdi. Ebu İshak ise bu durum üzerine ordusunu toplayarak Şiraz'ın yaklaşık 24 km güneydoğusundaki Pol-i Fasa bölgesine geldi. Ancak uzun süren savaşırdan yorgun ve bıkkın olan İncü askerleri Muzafferîlere karşı yapılacak olan bir savaşa daha isteksiz davrandı. Ebu İshak, bu durum karşısında Mübarizüddin ile savaşmadan Şiraz'a çekildi. Mübarizüddin de Şiraz'a gelerek şehri altı ay kuşattı (Kutbî, 1364, s. 61; Limbert, 2004, s. 45).

Ebu İshak'ın siyasi ve askeri gücünün büyük kısmını yerel kuvvetler⁵ ve devlet adamları oluşturuyordu. Mübarizüddin'in Şiraz kuşatması sırasında da şehrin savunması yerel kuvvetlerin elindeydi. Şirazlılar, hem Şerefüddin Mahmud hem de onun oğulları döneminde her zaman İncüluların destekçisi olmuşlardır. Ancak Ebu İshak yönetiminin son dönemlerinde Ebu İshak'ın Şiraz'ın yerel kuvvetlerini küstürdüğü görülmektedir. Şirazlılara güvenmeyen Ebu İshak, birbirine tutkun olan Şirazlıların isyan etmesinden korktuğu için silahlanmalarını yasakladı, emre uymayıp silah taşıyan Şiraz halkını da cezalandırdı.⁶ Şirazlı bir isyancının Ebu İshak'ın

⁵ XIV. yüzyılın ortalarında Şiraz'ın yedi bölgesi ve on yedi mahallesi bulunmaktaydı. Bu bölge ve mahallelerin reisleri bulunmaktaydı ve bunlar yerel kuvvetlerin idaresini üstlenmeydi (Limbert, 2004, s. 63).

⁶ Bu hususta İbn Batuta şunları kaydetmiştir: "Bir gün kolluk görevinde bulunan muhafızların, bir adamı boynunda zincire vurarak çeke çeke "hakim"e götürdüklerine şahit oldum. Sebebini sorduğumda geceleyin elinde

bakanlarından birini öldürmesi üzerine Ebu İshak, Şirazlı yerel kuvvetlerin silahlarına el koyduğu gibi bu olaydan sonra yakın danışmanlarını da hep İsfahanlılardan atadı. Mübarizüddin'in Şiraz kuşatması esnasında da Mescid-i Nev'in seyyitlerinin reisini ve Bag-i Nev bölgesinin reislerini Mübarizüddin Muhammed'e yardım ettikleri gerekçesi ile idam ettirdi. Ayrıca Seyyid Emir Hacı Darrab ve Hacı Şemseddin'i de öldürdü. Hatta aynı gerekçe ile Murdestan bölgesinin idarecisinin oğlu Kulu (Reis) Ömer'i idam ettirmek istedi. Kulu Ömer bu durumu öğrenince Mübarizüddin Muhammed ile gizlice görüşmeye başladı. Diğer yandan kuşatma esnasında yirmi beş yıl İncü hanedanına hizmet eden cesareti ve cömertliği ile halkın sevgisini kazanan Hacı Kıvamüddin Hasan Tamgacı⁷ 6 Rebiülevvel 754 (11 Nisan 1353) günü hayatını kaybetti. Yine Ebu İshak'ın önemli adamlarından Mevlana, Ebu İshak'a verdiği desteği çektii. Ebu İshak'ın halkın ve bazı devlet adamlarının desteğinden mahrum kalması İncüluların sonunu getirdi. Şehrin batısında bulunan Beyza kapısından Murdestanlılar sorumluydu. Yukarıda zikredildiği üzere bu bölgenin yönetiminde söz sahibi olan ve Ebu İshak'ın kendisini öldürmeyi planladığını öğrenen Kulu Ömer, Mübarizüddin Muhammed'e Ekim 1353'te gönderdiği haber ile Beyza kapısını açmaya hazır olduğunu bildirdi. Bu destek ile Mübarizüddin 3 Şevval 754 (1 Kasım 1353) günü şehre girerken Ebu İshak yanına aldığı birkaç adamıyla Kale-yi Sefid'e çekildi (Kazvini, 1913, s. 166; Limbert, 2004, s. 47; Sotodeh, 1346, s. 92-97). Ebu İshak, Bağdad valisi Emir Şeyh Hasan'a Şuşter üzerinden kendisine yardım etmesini talep etti. Emir Şeyh Hasan oğlu Emir Akbuga'yı Ebu İshak'a yardıma gönderdi; ancak Akbuga, Şah Şüca'nun kendi üzerine doğru harekete geçtiğini öğrenince Bağdad'a döndü. Ebu İshak ise İsfahan'a kaçtı. Mübarizüddin şehri ele geçirdikten sonra, Ebu İshak'ın adamlarından Mecdüddin, Kuhandiz (Fahandir) kalesini ve Ebu İshak'ın hazinelerini Mübarizüddin'e teslim etti. Mübarizüddin, tutsak ettiği Ebu İshak'ın on yaşındaki oğlu Ali Sahl, Emir Bey Cakaz ve Kulu Fahreddin'i oğlu Şah Şüca'ya teslim etti. Bu esirlerden Emir Bey Cakaz, Kirman nehrinde boğularak öldü. Kulu Fahreddin, Kirman'da Ali Sahl de Refsencan'da öldürüldü (Kazvini, 1913, s. 167-168). Mübarizüddin Muhammed, 1353'te Şiraz'ı ele geçirdikten sonra halka genel olarak iyi davrandı. Ebu İshak'ın önemli adamlarından Kazerun kapısının idarecisi ve onun on yaşındaki oğlunu, Kulu Fahreddin'i ve birkaç devlet adamını öldürttü. Şiraz'daki bazı vakıflara reform bahanesiyle el koydu ve bu vakıfları devlet mülkü haline getirdi. Yerel kuvvetleri kontrol altında tutmak için şehir güvenliğini arttırarak halkın Muzafferî idaresine karşı çıkmasını engelleyecek tedbirler aldı (Sotodeh, 1346, s. 97-98; Limbert, 2004, s. 48).

Ebu İshak ise Şiraz'ı tekrar almak ve İncüluların hâkimiyetini tekrar tesis etmek için birtakım girişimlerde bulundu. İlk olarak bir süredir esir olarak tuttuğu Sultanşah'ı bağışlayarak ona Uganlardan ve Curmailerden asker toplama görevi verdi. Ancak Sultanşah önce Luristan'a sonra da Şiraz'a giderek Şah Şüca'nun hizmetine girdi.

yay taşıdığını söylediler. Sultan, Şirazlılara karşı pek acımasızdır. İsfahanlıları üstün tutar, Şiraz ahalisinden korkuyor." (İbn Batuta, 2004, s. 288).

⁷ Şiraz'ın vergilerinin toplanmasında görevli olan Kıvamüddin Tamgacı, şehir de etkili biri olduğu gibi zengin bir devlet memuruydu. Kıvamüddin Şiraz'daki vergi toplama görevi için günlük on bin dinar akçe (Mağrip ölçüsüyle iki bin beş yüz dinar altın) kazanıyordu (İbn Batuta, 2004, s. 289).

Diğer yandan Muzafferîler, Ebu İshak'ın Şiraz'dan kaçarak sığındığı İsfahan'ı kuşattılar. Kışın yaklaşmasıyla kuşatmanın şiddetini artıran Mübarizüddin, İsfahan'ı alamayınca baharda yeni bir sefer için Şah Şüca'yı görevlendirdi. Muzafferî ordusu İsfahan kapılarına dayandığında İsfahan valisi Seyyid Celaleddin Mirmiran saklandı. Bu sırada Luristan'da bulunan Ebu İshak ve Atabek Nur-Avard b. Süleyman Şah, Muzafferîlere karşı yeni bir ordu hazırladılar. Durumu haber alan Şah Şüca, İsfahan kuşatmasını bırakarak Ebu İshak üzerine hareket edip Kandaman üzerinden Firuzan bölgesine yürüdü. Şah Şüca'nın Ebu İshak üzerine yürüdüğünü öğrenen Mübarizüddin de derhal Şah Şüca'ya yardım için harekete geçti. Muzafferîlerin kalabalık bir ordu ile üzerlerine geldiğini öğrenen Ebu İshak; Şuşter'e, Nur-Avard da Luristan'a çekildi. Mübarizüddin Muhammed, Ebu İshak'ı yolda yakalamak amacıyla Marvanan'a ordugâh kurdu; ancak onu yakalayamadı. Seyyid Celaleddin ise Şah Şüca'ya boyun eğdi (Kazvini, 1913, s. 169).

Şah Şüca, Şaban ayının sonunda Kirman'dan hareket ederek 2 Ramazan'da Refsencan'a geldi ve burada babası Mübarizüddin Muhammed ile buluştu. Buradan hareketle Yezd'e ilerledi ve burada üç gün konakladı. Bu sıralarda Ebu İshak ise Muzafferîler ile mücadele için yeniden ordu toplamaya başladı. Golpayegan (Jardabandhan)'da Hazara Şadi'den bir ordu hazırladı. Mübarizüddin, Golpayegan'da Ebu İshak üzerine yürüdü; fakat bölgeye geldiğinde Ebu İshak oradan ayrılmıştı. Diğer yandan Şah Şüca önce Firuzan'da ordugâh kurdu. Daha sonra da İsfahan surlarına yakın bir yer olan Bağ-i Karan'a yaklaştı. Muzafferîler İsfahanlıların çoğunu esir aldılar. Mübarizüddin idareyi Şah Sultan'a bırakarak Şiraz'a tekrar döndü (Kazvini, 1913, s. 171; Sotodeh, 1346, s. 25).

Muzafferîler, Luritan bölgesinin tamamını ele geçirmek istedi. Luristan bölgesinin idaresini elinde bulunduran Nur-Avard, Muzafferîlerin bölge üstündeki idaresini istemediği için akrabalarından Kayumers b. Takla ile ittifak yaparak Ebu İshak'a destek verdi. Bu ittifak, 1355 yılında İsfahan'a harekât düzenledi. Mübarizüddin bu orduyu karşılamak için İsfahan dışında ordugâh kurdu. Atabek Nur-Avard, Kadı Kutbüddin'i Mübarizüddin'e elçi olarak gönderdi (Kazvini, 1913, s. 172; Sotodeh, 1346, s. 103). Sonraki gelişmelerden anlaşıldığı kadarıyla 1355 yılında yapılan bu seferde bir savaş yaşanmamıştır. Bu gelişmeden kısa bir süre sonra Ocak 1356'da Mübarizüddin Muhammed, Luristan'ı işgal etmeye karar verdi. Mevsimin uygun olmamasına rağmen Şah Şüca da babasına katılarak seferi başlattılar. Muzafferîler, Behbahan'a geldiklerinde Kayumers ve Şeyh İsa'nın 10.000 kişilik bir kuvvetle üzerlerine doğru yürüdüklerini haber aldılar. Mübarizüddin derhal savaş hazırlıklarını tamamladı. Kendisi ve torunu Şah Yahya ordunun merkezinde yer alırken sol kanat Şah Mahmud'un idaresine verildi. Meydana gelen savaşta Kayumers mağlup olarak hayatını kaybetti. Ertesi gün bölgede etkili olan reislerden Atabek Şemseddin Paşa, Alaüddin Ata, Taceddin Tekintaş, Siracüddin Ömer ve bazı beyler Mübarizüddin'in huzuruna gelerek ona bağlılıklarını bildirdiler. Mübarizüddin Luristan'ın başkenti İdaj'a vardığında Nur-Avard'ın Susan kalesini ele geçirdiğini haber aldı. Şah Şüca, Nur-Avard'ı yakalamak için derhal harekete geçti; ancak Nur-Avard kaçmayı başardı. Luristan'ı ele geçiren Mübarizüddin buranın idaresini Nur-Avard'ın kuzeni ve damadı

Atabek Şemseddin Paşa'ya verdi. Daha sonra Nur-Avard yakalanarak gözleri kör edildi. Luristan'ın ele geçirilmesinden çok memnun olan Mübarizüddin, Raşabad'da düzenlediği bir şölen ile bu zaferi kutladı (Kazvini, 1913, s. 172-173).

2.2.2. Ebu İshak'ın Vefatı ve Şahsiyeti

Luristan kuşatmasının ardından Ebu İshak'ın İsfahan'da olduğunu öğrenen Mübarizüddin kış mevsimine rağmen derhal şehri kuşatmak için harekete geçti. Ebu İshak ile beraber Seyyid Celeleddin Mirmiran kış boyunca şehri savundu. Ancak Muzafferîlerin yoğun kuşatması ilkbaharın gelmesiyle daha da şiddetlendi. Seyyid Celeleddin, Taberek kalesi muhafızının ihaneti neticesinde Muzafferîlere teslim edildi. Muzafferî baskısının iyice artması üzerine Ebu İshak'ın müttefiki Seyyid Celeleddin, eşini ve ailesini bırakarak Kaşan'a kaçtı. Ebu İshak ise artan baskı ile beraber Irak Şeyhülislam'ı Mevlana Nizameddin'in evine sığındı. Yeri öğrenilen Ebu İshak, Muzafferî askerleri tarafından yakalanarak önce Taberek kalesine götürüldü. Daha sonra ise Şiraz'da bulunan Mübarizüddin'e gönderildi. Ebu İshak şehre getirildiğinde Fars'ın bütün uleması, kadı ve soyluları şehir meydanında toplanmıştı. Ebu İshak, Mübarizüddin Muhammed'in huzuruna çıkarıldı ve Mübarizüddin onun öldürülmesine karar verdi (Kazvini, 1913, s. 173). Ebu İshak daha önce öldürdüğü Emir-i Hac Darrab'ın en küçük oğlu Emir Kutbüddin'e teslim edildi ve Kutbüddin, 21 Cemaziyelevvel 758 (12 Mayıs 1357) günü Mübarizüddin Muhammed'in huzurunda Ebu İshak İncü'yu katletti (Kurtuluş, 2000, s. 280; Sotodeh, 1346, s. 105). Ebu İshak katledilmeden önce son olarak azından şu ifadeler döküldü:

“Yazık ki hayat kuşu için yem kalmadı

Yazık ki ne aileden ve yabancından umut kalmadı

Yazık ki hayatımızın bu süresinden

Hikâyelerden başka söylediğim hiçbir şey kalmadı (Limbert, 2012).”

Ebu İshak'ın ölümünden sonra İncü topraklarına hâkim olan Muzafferîler, Şiraz'ı başkent yaptılar (Petrushevsky, 1968, s. 14). Ebu İshak'tan sonra yeniden bir siyasi teşekkül oluşturamayan İncü Hanedanı da sona erdi.

Kaynakların verdiği bilgilere göre Ebu İshak; yakışıklı iyi huylu, zeki, cömert, mütevazı ve bağışlayıcı bir hükümdardı. Şair ve fâzıllara saygı gösterirdi. Ayrıca zevk ve sefasına da düşküdü. Tarihçi Zerkub ve şair Hafız gibi çağdaşlar, Ebu Eshak İncü'yu zekâsı, cesareti, şövalyeliği ve cömertliği nedeniyle övmüşlerdir ki Ebu İshak'ın Herat hükümdarının elçisi Şeyhzade Horasan'yi bahsettiği yetmiş bin dinar tarihi kayıtlarda yer almıştır (İbn Batuta, 2004, s. 291). Ali Behranî'nin bildirdiğine göre; Ebu İshak'ın en büyük rakibi Muzafferîlerin sarayında tarihçi olan Mahmud Kutbi, Ebu İshak için “ahlakta herkesten büyük, meliklerinin çoğundan mümtaz bir kerem sahibi, iyiliklerinin ünü güneşten daha meşhur, fayda ve ihsan kapıları şerif, miskin-fakir, zengin herkese açtı ve ondan daha kerimi yoktu” ifadelerini kullanmaktadır (Pur, 1392, s. 16). Hüseyin Kulu; Ebu İshak'ın cömertliği hakkında şunları ifade etmektedir: Bir gün Cuma namazından çıkan sultan, Cami-i Atik'in üstünde bulunan Şair Şah Aşık'ın dükkanına oturarak bugün dükkan sahibi benim gelin benden tatlı alın diye seslendi. Her bir emir ve serdar kıyafet, kılıç, kemer,

hançer, para ve maddi değeri olan bir şeyler vererek dükkândan alışveriş yaptı. Toplanan malların değeri yaklaşık 100.000 dinar etti. Elde edilen malların yaklaşık on da birini halka dağıtan Ebu İshak, atına binip gitti. Bu gelişme üzerine dükkan sahibi Şah Aşık, hükümdarın kendisine bıraktığı bu malları Şiraz halkına dağıttı. Durum Ebu İshak'a bildirildiğinde tevazu gösteren hükümdar Şah Aşık bizden daha fazla kerem sahibidir diye cevap verdi (Sotodeh, 1346, s. 108).

Şairler ve tarihçiler onu sanat, edebiyat ve dini ilimler aşığı olarak kaydederler (Devletşah, 1997, s. 350; İbn Batuta, 2004, s. 288; Limbert, 2012). Ebu İshak'ın kısa saltanatu, Hafız tarafından aceleci ama parlak bir hükümet olarak adlandırılmaktadır. Ubeyd Zakani'nin Ebu İshak'ın yasında söylediği ağıt, onu cesur, neşeli yüzlü ve ihtişamlı olarak tasvir etmektedir. Ayrıca Zakani, onun dönemindeki mutlu günlere atıfta bulunmaktadır. Ebu İshak'ın son günleri bir kenara bırakılırsa, o İncülulara en parlak dönemi yaşatmıştır (Petrushevsky, 1968, s. 13).

Ebu İshak'ın son günlerinde devlet işlerinden uzaklaştığı ve zevk u sefaya daldığına dair kaynaklarda çeşitli kayıtlar bulunmaktadır. Ebu İshak döneminde Şiraz'da meyhanelerin kapısı açık tutulurdu ve içki içmek konusunda bir sınırlama yoktu (Pur, 1392, s. 16). Devletşah tezkiresinde, Ebu İshak hakkında methedici ifadeler kullanılmaktadır; ancak onun Muzafferiler ile yaptığı son savaş tasvir edilirken Ebu İshak hakkında kaydettiği şu cümleler dikkate değerdir:

"...Hikâye ederler ki Muhammed Muzaffer, Şah Ebu İshak üzerine yürümek üzere Yezd'den hareketle Şiraz'a geldi. Bu sırada Ebu İshak işretle meşgul idi. Ve zevk u sefasına öyle dalmıştı ki vezirleri o sırada: 'İşte düşman erişti' dedikleri zaman işitmemezlikten geldi ve: 'Kim bana meclisimde böyle sözler söylerse onu cezalandırırım' dedi. Artık hiç kimse ağzını açıp bir şey söylemedi. Nihayet Muhammed Muzaffer Şiraz şehrinin kapısına gelip dayandı. Bu sırada bile kimse kendisine bu haberi vermedi. Eminüddin Cehrûmî adında bir nedimi vardı. Padişaha: 'Padişahım, kalk sarayın damına çıkalım; baharı, açılmış çiçekleri seyredelim. Alem cennetlere gıpta verecek, yeryüzü Çin müzesini andıracak bir hale gelmiş' diyerek alıp dama çıkardı. Padişah, şehrin dışında dalgalı bir deniz gibi koca bir ordunun kaynaştığını gördü: 'Bu nedir? Ne oluyor? Bu ordu kimindir?' diye sordu. Vezir: 'Bu Muhammed Muzaffer'in ordusudur' cevabını verince padişah gülererek: 'Bu ne ahmak herifmiş. Böyle bir bahar mevsiminde gelip bizim zevk u sefamıza engel oluyor' dedikten sonra Şehnâmeden şu beyti okuyup damdan aşağı indi:

'Gel bu gece etrafı temaşa edelim.

Yarında yarının işini görürüz.'

Akıllı kişiler onun bu hareketim hoş görmediler. Az zamanda mülk elinden çıkıp düşmanların eline geçti. O da Al-i Muzaffer sultanlarının elinde öldü (Devletşah, 1997, s. 349-350)."

3. İncüluların Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Hayatı

İncüluların en önemli kentlerinden olan Şiraz tarih boyunca Persler, Deylemiler, Türkler ve Moğollar gibi çeşitli kavimlerin yönetiminde kalmış ve bu süreç, Şiraz şehrinin toplumsal yapısında bir kimlik oluşturmuştu. Şiraz'ın emniyetli ve güvenilir

bir şehir olması M XIV. yüzyılın başlarında bölgeye göç dalgası yaşanmasına neden oldu. Bu göç dalgası ile Şiraz şehri; yerli Zerdüşterler, yeni Müslüman sufiler, şehirli sanatçılar, göçebe aşiretler, Türkmenler ve Tacikler gibi değişik zümrelerin ve etnik grupların bir araya geldiği coğrafya haline geldi. Bu toplumsal zenginlik ve hareketlilik şehrin ticari açıdan zenginleşmesini sağladığı gibi farklı fikirlerin de bir araya gelmesine neden oldu. Zamanla Şiraz'daki bu etnik yapıya ek olarak İsfahanlılar, Türkmenler ve çeşitli aşiretler de Şiraz toplumuna katıldı (İbn Batuta, 2004, s. 284). Bu farklı etnik grupların tesiriyle Şiraz'da Türkçe, Lurca, Arapça ve Şiraz'ın yerel lehçesi konuşur hale geldi. Tahminlere göre İncûlular döneminde Şiraz şehir merkezinin 7-8 km uzunluğunda bir şeridin içerisindeydi. Şehir merkezinin nüfusu ise yaklaşık 50.000-60.000 civarındaydı. Bu rakam dönemin şartlarında Şiraz'ın yoğun bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir (Limbert, 2004, s. 59-60).

İncûlular döneminde Şiraz'a giden İbn Batuta Şiraz'daki bu kozmopolit yapıya rağmen, Şirazlıların insanların güzelliğini ve temizliğini metheder. Ayrıca Şirazlılar için kullandığı: *“Şirazlılar iffetlerine düşkün, dindar insanlardır. Özellikle kadınlar ayaklarına mest geçirir; çarşaf ve peçe ile çarşıya çıkarlar. Hiçbir yerleri görünmez. Hepsi iyilikseverdir. Bol bol sadaka verirler. İlginç adetleri vardır. Her pazartesi, perşembe ve cuma günleri belki iki binden fazla kadın şehrin büyük camiinde toplanarak ellerinde yelpazeler sallayıp vaaz dinlerler! Bu kadar kadının bir araya geldiğini başka ülkede görmedim* (İbn Batuta, 2004, s. 284).” İfadeleri ile Şiraz halkına duyduğu hayranlığı dile getirmektedir.

İncû yöneticileri cetlerini Eyyüb el-Ensari'ye kadar dayandırmaktadırlar. Böylece hükümetlerinin meşruiyetini de sağlamış oluyorlardı. Ayrıca bu politika ile devletin temelini güçlendiriyorlardı. Seyyidleri ve sufileri üst kademelere yerleştirerek hem onları razı ettiler hem de hükümetlerinin toplum nezdinde kabulü için onların içtimai nüfuzlarından faydalandılar. Fütüvvet ehli ve seyyidler gibi toplumun çok nüfuzlu güçlerini kendilerine ortak ettiler. Özellikle Kelular ve Mürşidiyye dervişlerini de memnun ettiler. Şerefüddin Mahmud'un oğluna verdiği Ebu İshak ismi, Ebu İshak Kazeruni'den⁸ gelmektedir. Şerefüddin Mahmud'un çocuğuna bu ismi vermesi onun din adamlarına olan saygısını göstermektedir. Şerefüddin Mahmud'un eşi Taşi Hatun da Şiraz seyyidlerine ikramlarda bulunmuştur. Ayrıca Şah Çerağ'ın⁹ bir bölümünü genişleterek kenarına bir medrese inşa ettirmiştir. İncûlular; Fars Zerdüştüçülerine, halkın eski kültürüne ve seçkinlerin fikirlerine de değer verdiler. Şerefüddin Mahmud'un oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev ve Gıyaseddin'in oğlu Alaüddin Keykubat'ın isimlerindeki key¹⁰ lakabı Keyanilere gösterilen saygının bir işareti olabilir. Bir taraftan Olcaytu'nun Şiileştirme politikasına destek olup diğer taraftan Fars eyaletindeki Şafilere de küstürmemeye çalıştılar. Böylece İncû yöneticileri halkın her kesimine ulaşmaya çalışmış ve onların desteğini almayı umut etmişlerdir. Nitekim Ebu İshak'ın

⁸ Ebu İshak İbrahim b. Şeyriyar Kazeruni, Kazeruniyye tarikatının kurucusudur. X. yüzyılda Şiraz ve çevresinde toplum üzerinde etki bırakmıştır (Ayrıntılı bilgi için bk. Algar, 2002, s. 145).

⁹ Şiraz'daki Şiilerin sekizinci imamı Ali er-Rıza'nın kardeşleri Seyid Emir Ahmed ve Mir Muhammed'in kabirlerinin bulunduğu cami ve türbedir.

¹⁰ Key eski Farsçada “şah, emir” manasına gelmektedir. İran'da Aryani kabile reislerine verilen bir unvandır. İran'da milli tarihin ikinci büyük safhası Keyaniler ile başlatılmaktadır (Kurtuluş, 2002, s. 346).

son dönemlerinde Şirazlıların küstürülmesi bir kenara bırakılırsa Fars toplumunun Çobanîler ve Muzafferîlere karşı İncû hanedan üyelerine destek verdiği görülmektedir (İbn Batuta, 2004, s. 288; Lewilsohn, 2019, s. 190; Pur, 1392, s. 3,10,16,28; Sami, 1337, s. 140).

Ebu İshak'ın devlet büyüklerine de hürmet gösterdiği bilinmektedir. İncûluların Şafi kadısı Kadı Mecdüddin'in Ebu İshak'ın nezdinde çok kıymetli bir yeri vardı. İbn Batuta; Ebu İshak ile Kadı Mecdüddin arasında geçen bir olayı şöyle kaydetmektedir: "...hayvanlar Mecdüddin'in üzerine salıverildiler. Ama ona yaklaştıkça yavaşlamaya ve kuyruk sallamaya başladılar, hiç saldırmadılar! Sultan olayı duyar duymaz sarayından yalın ayak çıkıp koşuyor, kadı efendinin önünde diz çöküp ayaklarını öpüyor; elinden tutup kendi üzerindeki elbiseleri ona giydiriyor! Oralılar nezdinde sultanın tebaasına göstereceği en büyük saygı alametidir bu!" İbn Batuta başka bir kayıta ise Ebu İshak'ın Kadı Mecdüddin karşısında diz çöktüğünü ve eliyle kulağını tuttuğunu belirtmektedir ki bu davranış saygının en üst mertebesi olup; ancak halk sultanın huzuruna çıktığında bu davranışı sergilerdi (İbn Batuta, 2004, s. 287).

İncû yöneticileri, sufilere değer verdiği gibi şair ve ediplere de değer veriyorlardı. Ebu İshak, Hürmüz'den gelen vergiler ile Yezd ve Kirman seferlerinden elde ettiği gelirlerin bir kısmını şairleri himaye etmek için kullandı. Hafız Şirazî, Ubeyd Zakanî, Hacevi Kirmanî, Muhammed b. Mahmud Amulî, Celaleddin Ukkâşe ve Seyyid Celaleddin b. İzzeddin, Emin Balyanî¹¹ gibi isimler İncû hükümdarlarının nezdinde değerli şahsiyetlerdi. Hafız Şirazî ve Zakanî'nin Ebu İshak'a methiyeleri bulunmaktadır. Ayrıca daha önce zikredildiği gibi Ubeyd Zakani, Ebu İshak'ın ardından bir ağıt söyleyerek onun dönemindeki mutlu günleri dile getirmiştir (Pur, 1392, s. 28-29; Sotodeh, 1346, s. 109-110). XIV. yüzyılda Şiraz'a yapılan göçler sırasında bölgeye önemli âlimler de gelmişti. Ahmed Zarkub'un hocası Şeyh Zahirüddin Abdurrahman b. Ali (ö. 1316), Salgurlular zamanında Şiraz'a yerleşen Türk tüccarlardan Bozgaş'ın torunu Şeyh Zahir ve yine Türk bir âlim olan Şeyh Siracüddin Cüneyd (ö.1379) İncû topraklarındaki muhacir âlimlerden bazılarıdır (Limbert, 2004, s.61).

3.1. İncûlular Döneminde Mimari

İbn Batuta Şiraz için "... geniş bir sahaya kurulmuş eski ve meşhur bir şehirdir. Caddeleri bakımlı, çarşıları muhteşemdir. Etrafında nehirler akıyor, bahçeleri gözleri şenlendiriyor. Binalar da çok sağlam Burada her türlü esnafın kendi mesleğini icra ettiği özel çarşısı var. Başkası giremez aralarına. Şirazlılar temiz ve güzel yüzlü insanlardır. Çarşı, nehir, bahçe ve ahali güzelliği açısından doğuda Şiraz'dan başka bir şehir yok, Dimaşk'a aşık atan (Ahmedi, 1399, s. 45; İbn Batuta, 2004, s. 84)." ifadelerini kullanmaktadır.

İncûlardan önce Şiraz'a hâkim olan Salgurlular, Şiraz'da imar ve kültür faaliyetlerine önem vermişlerdi. Bu dönemde Şiraz'da bağ ve bahçeler gelişmişti. Ayrıca mescit, hastane, ribat, kervansaray ve çarşılar inşa edilmişti (Merçil, 2009, s. 30). Salgurluların Şiraz'da yaptığı bayındırlık ve imar faaliyetlerinin üzerine İncûluların da şehirdeki faaliyetleri şehrin bu denli güzel olmasına katkı sağlamıştır.

¹¹ Kazerun bölgesinin önemli sufilerinden olan Balyani hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Aigle, 2015).

Şiraz şehrinin 1044 yılına kadar sur duvarı bulunmamaktaydı. Bu tarihte yapılan çalışmalar ile şehre 12.500 adımlık bir sur inşa edildi. XIV. yüzyılın başlarına gelindiğinde şehrin surları neredeyse yok olma noktasına geldi. İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın 1302'deki emri ile beş toman (50.000 dinar) altın harcanarak şehir surları yeniden inşa edildi. 1325'te Şerefüddin Mahmud İncû bu surları tamir ettirdi. Bu surlardan şehre girmek için dokuz kapı bulunuyordu. Bu kapılar: Beyza, Kazerun, Istakhr, Selam veya Salm, Fasa, Nev, Darak Musa, Devlet ve Saadet kapılarıdır (İbn Batuta, 2004, s. 291). Şerefüddin Mahmud, bağımsızlığını ilan ettikten sonra ilk iş olarak Şiraz şehrinde inşa çalışmaları yaptırdı ("Farsname-i Nasirî", 1378, s. 288).

Kaynaklarda belirtildiğine göre Ebu İshak'ın inşa ettirdiği en önemi mimari eser Şiraz'da yapılan saraydır. Günümüze ulaşmayan bu eser Eyvan-ı Kısra olarak adlandırılan eski İran hükümdarlarının saraylarına benzemektedir. Sarayın baş mimarı olarak Sultan Ebu Said Bahadır Han'ın veziri Ali Şah Ceylan'ın yardımcısı Emir Celeleddin İbnü'l-Feleki Tevriz'i görevlendirildi. Ebu İshak bu sarayın yapımı için çok çaba ve para sarf etti. Sarayın temelini kazma çalışmaları için Şiraz halkının çalışmasını emretti. İşçilerin tamamı saray inşaatı sırasında en iyi elbiselerini giydiler. Hatta toprak taşınan sepetler ipek örtüler ile süslendi. Yük hayvanlarının eyerleri bile süslendi (İbn Batuta, 2004, s. 291).

İncülular dönemindeki mimari eserlerin ekserini ibadethaneler oluşturuyordu. Bir rivayete göre 1340 yılında Şiraz'da beş yüzden fazla cami, hangâh ve zengin inanç vakıfları bulunmaktaydı. Ancak kaynaklarda bu yapıların büyük bir kısmı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Camilerden on üç tanesinin adı bilinmektedir ve bu on üç caminin üç tanesi Şiraz'ın önde gelen büyük cemaat camileridir. Bunlar: Mescid-i Cami-i Sunguriye, Mescid-i Cami-i Atik ve Mescid-i Cami-i Nev'dir (Limbert, 2004, s. 66-67). Cami-i Atik'in avlusunda yer alan hüdayihanenin bazı bölümleri İncülular döneminde yeniden inşa edilmiştir. Hüdayihanedeki H 752 (M 1351-1352) tarihli kitabe Ebu İshak döneminin ünlü hattatlarından Yahya el-Cemali es-Sufi tarafından yazılmıştır. Kitabede Ebu İshak'ın ismi ile beraber bazı ayetler yer almaktadır. Ebu İshak döneminde Şerefüddin Mehmud İncû'nun da mezarının bulunduğu İbn Hafif türbesine üç kubbe inşa edilmiştir. Taşi Hatun her Cuma gecesini burada geçirip dönemin âlimleri ile ibadet ve sohbet ederdi. Yine muhtemelen Ebu İshak döneminde Şeyh Ebu Bekir Alaf türbesi inşa edilmiştir. Ebu İshak'ın annesi Taşi Hatun, H 750 (M 1349-1350) yılında Şah Çerağ türbesinin yanına bir türbe yaptırmış ve vefatının ardından bu türbeye defnedilmiştir. Bu türbenin kubbesinin yüksekliğinin kayda değer olduğu kaynaklar tarafından vurgulanmaktadır. Bu türbenin kubbesi bir deprem dolayısıyla yıkılmış ve Ebu İshak tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Ayrıca Taşi Hatun, Ahmed İbn Musa'nın türbesinin yanına bir medrese inşa ettirmiştir. Bu medresede seyyahlara yemek ikram edilir ve sürekli Ku'ran-ı Kerim okunurdu. Başka bir önemli medrese olan Mecdiyye Medresesi dönemin âlimlerinden Şeyh Kadı İmam Mecdüddin tarafından yaptırılmıştır. İncüluların önemli medreselerinden Mesudiye medresesi kuvvetle muhtemel Celeleddin Mesud İncû tarafından yaptırılmıştır. Celeleddin Mesud ayrıca Şiraz'ın kuzeydoğusunda Caferabad Kasrı'nı inşa ettirmiştir (Abbas & Âbad, 1390, s. 46-49; Sami, 1337, s. 140-141). Bahsi geçen yapıların dışında

Hacı Ali Assar, Bağdadî ve Fahrî camileri de kuvvetle muhtemel İncû dönemi eserleri arasında yer almaktadır. Ayrıca İncûlular döneminde adına ulaşamadığımız ribat, hangâh ve çarşıların varlığı bilinmektedir (İbn Batuta, 2004, s. 294; Limbert, 2004, s. 70-73). İbn Batuta; Şerefüddin Mahmud'un Yezdühas'ta yaptırdığı ribat hakkında methodici ifadeler kullanmaktadır (İbn Batuta, 2004, s. 283).

3.2. İncûlular Döneminde Ekonomi

İncûlular daha siyasi bir teşekkül haline gelmeden önce Şerefüddin Mahmud'un incûluk görevinin ilk yıllarında yıllık gelirinin 1.000.000 dinar civarına ulaştığı yukarıda zikredilmişti. Ayrıca Şerefüddin Mahmud ticaret ile de uğraşmaktaydı. İncûluların bir siyasi teşekkül haline gelmesinde bu ekonomik refahın büyük katkısı oldu. İncûluların ekonomik gelirlerinin temelini ticaret ve tarım oluşturuyordu. Tarım ürünleri içinde buğday ve arpa önemli bir yere sahipti. İhraç ettikleri ürünlerin başında çiçek esansları ve üzüm gelmekteydi. Kazerun bölgesinde parfüm üretme amacı ile menekşe, yasemin ve nergis, Firuzabad'da ise gül yetiştirilmekteydi. Kazerun bölgesinde pamuk ve keten üretimi önemli bir yere sahipti. Kazerun haricinde Şiraz, Aberkuh, Lar ve Darabgerd pamuk üretiminin yapıldığı yerlerdi. Ayrıca İncû döneminde Şiraz şehrindeki çarşılar ve loncaların çok canlı olduğu her loncanın ayrı bir çarşısı bulunduğu görülmektedir. Bazar-ı Bag-i Nev gibi mahalle çarşıları bulunduğu gibi Şiraz'ın en eski çarşılarından olan Bazar-ı Hacı, Şeyh Ebu İshak'ın vezirlerinden Hacı Kıvamüddin Hasan tarafından inşa edildi. Ebu İshak'ın son dönemlerine kadar İncûluların ekonomik refah düzeylerinin iyi olduğu görülmektedir. Nitekim ordularında istihdam problemi yaşamadıkları, halkın maddi problemler ile isyan etmemesi, şehirlerin bayındırlaşmasında bir sorun görülmemesi onların ekonomik refahının iyi olduğuna delalet etmektedir. Ancak Ebu İshak'ın Muzafferîler ile mücadelelerinde alınan başarısız neticeler İncûluların ekonomik olarak zaafa uğramasına neden oldu. Ayrıca vakıflarla desteklenen yüzlerce cami ve medrese gibi yapılar da ekonominin zayıflamasında etkili oldu. İncûlular-Muzafferîler münasebetlerindeki başarısızlık önemli gelir kaynaklarından olan vergileri de etkiledi. 1339 yılında sadece Şiraz'dan elde edilen vergi geliri yaklaşık 450.000 dinar iken bu rakam gittikçe azaldı (Limbert, 2004, s. 37,61,75-79). Ekonomik zayıflama ordunun da zayıflamasına neden olduğu için bu ekonomik zaaf İncûluların yıkılmasında önemli bir etken oldu.

SONUÇ

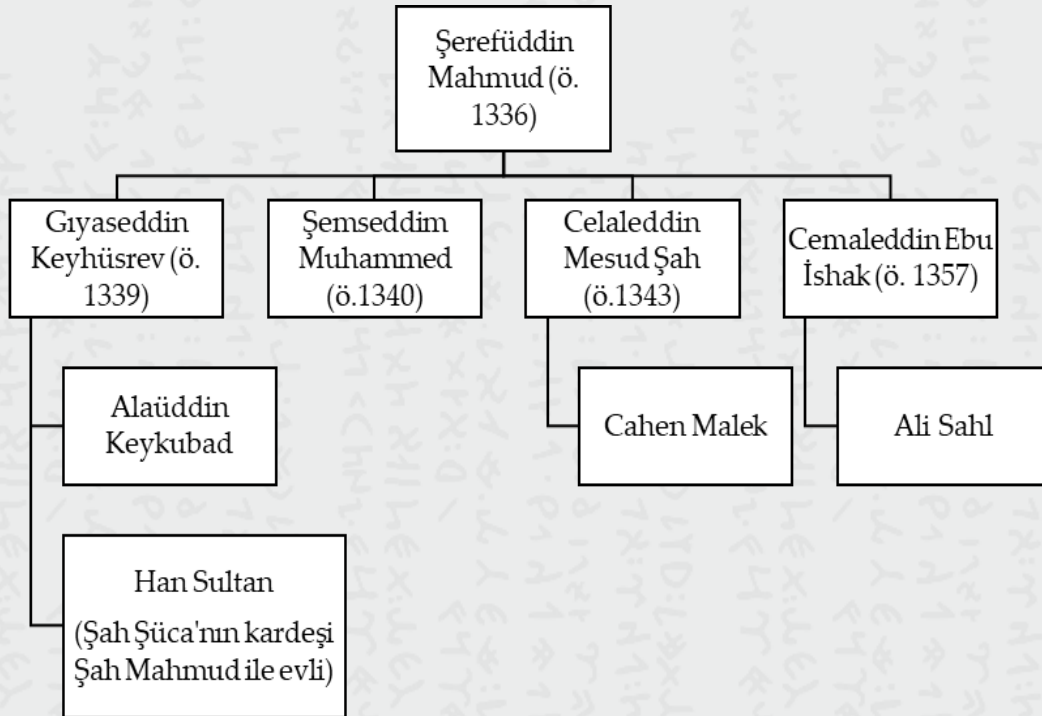
İlhanlılarda incûluk görevi verilen Şerefüddin Mahmud Şah İncû hakkındaki ilk bilgiler İlhanlı hükümdarı Olcaytu zamanına rastlamaktadır. Kısa sürede ekonomik ve idari kudretini attıran Şerefüddin Mahmud, yaklaşık yirmi yıl incûluk görevini yürüttükten sonra İlhanlı Devleti'nin zayıflamasıyla ortaya çıkan birçok yerel güç gibi bağımsızlığını tesis ederek kaynaklarda Âl-i İncû (İncûoğulları) olarak isimlendirilecek olan siyasi yapıyı 1325 yılında tarih sahnesine çıkarmıştır. Kısa sürede İsfahan, Yezd, Kirman ve Şiraz gibi dönemin önemli şehirlerinde hâkimiyet sağlayan Şerefüddin Mahmud'un bu yükselişi İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han ve onun halefi Arpa Han'ı pek memnun etmemiş ve Şerefüddin Mahmud, Arpa Han'ın emri ile katledilmiştir. Şerefüddin Mahmud'un yaklaşık çeyrek asırlık incûluk ve on bir yıllık

hükümdarlığı döneminde Fars eyaleti sosyo-kültürel ve ekonomik olarak gelişme kaydetmiştir. Ayrıca tarihi kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla halkının sevdiği ve hürmet gösterdiği bir idareci olmuştur.

Şerefüddin Mahmud'un vefatının ardından 1343 yılında oğlu Ebu İshak'ın İncüluların başına geldiği yaklaşık yedi yıllık süre Şerefüddin Mahmud'un oğulları arasındaki taht mücadelesi ile geçmiştir. Ebu İshak'ın on dört yıllık hükümdarlık döneminin son günleri bir tarafa bırakıldığında İncü hanedanının en parlak günleri onun döneminde yaşanmıştır. En az babası kadar sevilen bir hükümdar olan Ebu İshak İncü, hâkim olduğu şehirlerin bayındırlaştırılmasına özen göstermiş, fikri ve dini hayatın canlı olması için çaba sarf etmiş ve önemli mimari eserler yaptırmıştır.

İncülular, kısa süren siyasi hayatlarında İlhanlılar, Çobanîler, Celâyirîler ve Muzafferîler ile mücadele ve münasebetlerde bulunmuşlardır. Bunlar içinde en fazla münasebet ve mücadelede bulunan siyasi teşekkül Muzafferîler olmuştur. Çünkü bu komşu iki siyasi teşekkülün varlığını devam ettirmeleri birbirlerine karşı sağlayacağı üstünlüğe bağlıydı. Ebu İshak'ın tahta geçmesinden sonra daha artan ve bitmek bilmeyen İncülular-Muzafferîler mücadelesi İncü Hanedanı'nı zayıflatmış ve neticede Muzafferîler, İncülulara son vermiştir.

Şerefüddin Mahmud'un incülük dönemi de dâhil yaklaşık yarım asırlık İncülular idaresi dönemi bölgenin siyasi tarihine yön vermiştir. İncülular döneminde Fars eyaleti şehirlerinin sosyo-kültürel, mimari ve ekonomik değişim ve gelişimleri tarihi kaynaklarda yer bulmuş ve bu durum müverrihler tarafından methedilmiştir. Fars eyaletindeki şehirlerin bilhassa da İsfahan ve Şiraz'ın tarihsel dokusunun oluşumunda kısa İncü Hanedanı döneminin katkısı olmuştur.

Şekil 1: İncüluların Şeceresi (Limbirt, 2004, s. 37; Sotodeh, 1346, s. 115)

EXTENDED ABSTRACT

In the last period of the Ilkhanid State, local dynasties began to declare their independence with the weakening of the central authority. Many local dynasties established independent or semi-independent political formations in the Ilkhanid lands in this period, which Persian historians gave names such as the Interregnum Period, the Period of Local Dynasties, the Period of Political Fragmentation, and the Herc u Merch Period. Celayirids, Serbedarids, Muzaffarids, Kertids and Injuids was local dynasties that established states in and around Iran in this process.

The word inju has been expressed in different ways in the sources. It is thought that the origin of this word, which is used in old Uyghur, Mongolian and Ilkhanid sources, comes from the Chinese word “ying” (concubine given to a married girl). This word was used as the equivalent of “*emlak-ı hassa*” (real estate of the monarch and his family) in the Ilkhanids. In this context, the word Inju was given to the officials responsible for the private real estate of the dynasty and those residing in this real estate.

Sharaf al-Din Mahmud, who gained the trust of the İlhanlıs during the time of Öljaitü (1304-1316), was appointed as the inju of the Fars province. He took the economic and administrative control of Fars in a short time and was supported by the people there. After the weakening of the Ilkhanids, he established a state in 1325. This dynasty and the political organization were called Al-i İnju (İnjuids). Because Sharaf al-Din Mahmud was the inju of the Ilkhanate State.

Sharaf al-Din Mahmud dominated the important cities of the period such as Isfahan, Yazd, Kirman and Shiraz. His political activities disturbed the Ilkhanid ruler Abu Sa’id Bahadur Khan and his successor Arpa Khan. He was killed by the order of Arpa Khan in 1336. After the death of Sharaf al-Din Mahmud, his sons Jalal ad-Din Mesud Shah, Ghiyath al-Din Kaykhusrev, Shams al-Din Muhammad and Abu Ishaq struggled for the throne. Sharaf al-Din Mahmud divided the administration of the Incu lands among his sons, before his death. Jalal ad-Din Mesud Shah ruled Fars and its environs. Shams al-Din Muhammad was brought to the governorship of Shiraz in H 717 (G 1317/1318). Ghiyath al-Din Kaykhusrev was in Yazd for a while and served Mubariz ed-Din Muhammad and he became head of the Injuids for a short time in H 739. Shiraz remained under his rule until Jalal ad-Din Mesud Shah imprisoned him in H 740.

When Jalal ad-Din Mesud Shah came to Fars in H 738 (M1337/1338), his brother Ghiyath al-Din Kaykhusrev was ruling here. Ghiyath al-Din Kaykhusrev was appointed as the governor of Fars during the time of his father Sharaf al-Din Mahmud. When he was the governor, he managed the Fars province in prosperity and was supported by the people. Jalal ad-Din Mesud Shah arrested him and took control of Fars. He captured the Shiraz region, which was ruled by his other brother Shams al-Din Muhammad in H 740. During his administration, Jalal ad-Din Mesud Shah had relations with the Celayirids and the Chobanîds. He was killed by Yagi Basti, one of the Chobanîds. When Jalal ad-Din Mesud Shah died, his brother Abu Ishaq fought with Yagi Basti, who killed Jalal ad-Din Mesud Shah. He was successful in this struggle

and became the ruler of the Injuids in 1343. In a short time, he also took over Fars, Gulf coasts, Basra and Isfahan. After Abu Ishaq became the ruler, an agreement was made between the Injuids and the Muzafferids. But this agreement did not last long. Because these two states wanted to dominate the same geography. This situation caused long-lasting struggles between the Injuids and the Muzafferids. The Muzafferids conquered Shiraz in 1353 and Isfahan in 1357 and killed Abu Ishaq. Thus ended the Inju Dynasty.

If Sharaf al-Din Mahmud's inju duty is included, the Injuids ruled Fars and its surroundings for about half a century. In this period, the Injuids gave direction to the political history of the region. During the Injuids period, the cities of Fars province showed socio-cultural, architectural and economic development. The Inju Dynasty period had a great contribution in the formation of the historical texture of the cities of Isfahan and Shiraz.

Makale Bilgileri

<i>Etik Kurul Kararı:</i>	Etik Kurul Kararından muaftır.
<i>Katılımcı Rızası:</i>	Katılımcı yok.
<i>Mali Destek:</i>	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
<i>Çıkar Çatışması:</i>	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
<i>Telif Hakları:</i>	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.

Article Information

<i>Ethics Committee Approval:</i>	It is exempt from the Ethics Committee Approval.
<i>Informed Consent:</i>	No participants
<i>Financial Support:</i>	The study received no financial support from any institution or project.
<i>Conflict of Interest:</i>	No conflict of interest.
<i>Copyrights:</i>	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.

KAYNAKÇA

- "İncüyân". (1381). *Dairetü'l-Maarif-i Farsî*, (C.I). Masahib G. H. (Ed.), Tahran: Columbia University Press, 348-349.
- "İncü". (1993). *İA*, (C.5/2), İstanbul: MEB Yayınları.
- Abbas, C. Âbad, F. (1390). "Guzar ez münasebat-ı cihanî be münasebet-i mahallî mıntıka-i der İran Kurun-ı Heşt-em-i Hicri", *Fasılname-i Tarih Revabet-i Haricî*, Sene:12, S.45, 115-137.
- Ahmedi, M. (1399). "Şehrsaz-yi Şiraz der Kurun-ı Heşt-i hicri kameri Nemune Moredi", *Fasılname-i İlmi Tahsisi Mütaalat-ı Tarahi Şehri ve Pejuheşhay-ı Şehri*, (C.2), Sene.3, No.1.
- Aigle, D. (2015). "Balyāni, Amin-Al-Din" *Encyclopedia Iranica*, Online Edition.
- Algar, H. (2002). "Kâzerûnî", *DİA*, (C.25), Ankara: TDV Yayınları.
- Alıç, S. (2021). "İran'da yerel hanedanlar dönemi (XIV.-XV. yüzyıl)", *Atlas International Congress on Social Sciences 8*, Ankara.
- Sami, A. (1337). *Şiraz Şehri Sadi ve Hafez*, Şiraz.
- Atwood, C. (2004). *Encyclopedia of Mongolia and The Mongol Empire*, Newyork: Facts On File.
- Bosworth, C. E. (2012). *The new Islamic Dynasties*, Edinburg University Press.
- Devletşah. (1997). *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, (C.2) (Lugal, N. Çev.) İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Farsname-i Nasirî* (1378). (C.1), Hasan b. Hasan Fesai (Haz.), Tahran.
- Halaçoğlu, Y. (1995). "Fersah", *DİA*, (C.12), Ankara: TDV Yayınları.
- Heyat, J. (1995). "Fars", *DİA*, (C.12), Ankara: TDV Yayınları.
- İbn Batuta. (2004). *İbn Batuta seyahatnâmesi*, (C.1) (Aykut, A. S. Çev.), İstanbul: YKY.
- Kazvini. (1913). *The Tarikh-i Guzida*, Browne E. G. (Haz.), Leyden: E.J. Brill.
- Kurtuluş, R. (2000). "İncülular", *DİA*, (C.22), Ankara: TDV Yayınları.
- Kurtuluş, R. (2002) "Keyânîler", *DİA*, (C.25), Ankara: TDV Yayınları.
- Kutbî. (1364). *Tarih-i Al-i Muzaffer*, Nevai, A. (Haz.), Tahran: Müesses-e-İntişarat-ı Emir Kebir.
- Lane, G. (2003). *Early Mongol rule in thirteenth century Iran: A Persian renaissance*, Routledge Curzon.
- Lewilsohn, L. (2019). "Sufism in late Mongol and early Timurid Persia, from 'Ala' al-Dawla Simnani (d. 736/1326) to Shah Anvar (d. 837/1434)", *Iran After The Mongols*, Vol.8, Babaie, S. (Ed.), , London Middle East Institute, London.
- Limbert, J. (2012), "İnju Dynasty", *Encyclopaedia Iranica*, V.13, Online Edition, <https://www.iranicaonline.org/articles/encyclopaedia-iranica> (21.06.2021).
- Limbert, J. (2004). *Shiraz in The Age of Hafez*, University of Washington Press.
- May, T. (2012). *The Mongol conquests in world history*, Londra: Reaktion Books.
- Merçil, E. (2009). "Salgurlular", *DİA*, (C.36), TDV, Ankara: TDV Yayınları.
- Özgüdenli, O. G. (2000). "İncü", *DİA*, (C.22), TDV, Ankara: TDV Yayınları.
- Petrushevsky, P. (1968). "The socio-economic condition of İran under The İl-Khans", *The Cambridge History of Iran*, Vol.5, Cambridge University Press.
- Pur, A. B. (1392). "Tesir-i El-guye Camiai Şenahî-i siyasi Eyalet-i Farsi der Siyaset-i Ameli Al-i İncü" *Fasılname-i İlmi Pejuheşi Tarih-i İslam ve İran*, Danişgâh-ı Ez-Zahra, N.19, 5-33.
- Roemer, H.R. (2006). "The Jalayirids, Muzafferids and Sarbadâr", *The Cambridge History Of Iran*, Vol.6, Cambridge University Press.
- Seyyid A. (1399). "İncü", *Dairetü'l- Maarif-i Büzürg-i İslami*, (C.10), Online Version, <https://www.cgie.org.ir/fa/article/226004/%D8%A7%DB%8C%D9%86%D8%AC%D9%88> 14.06.2021.
- Sotodeh, H. (1346). *Tarih-i Al-i Muzaffer*, (C.1), S.1145/1, İntişarat-ı Danişgâh-ı Tahran.
- Sotodeh, H. (1347). *Tarih-i Al-i Muzaffer*, (C.2), S.1145/2, İntişarat-ı Danişgâh-ı Tahran.
- Spuler, B. (1957). *İran Moğolları*, (Köprülü, C. Çev.), Ankara: TTK Yayınları.
- Lane-Poole, S. (2020), *İslam devletleri tarihi başlangıçtan 1927 yılına kadar*, (Halil Edhem Çev.), ALIÇ, S. (Haz.), İstanbul: Selenge Yayınları.
- Tuysuz, C. (2004), *İlhanlı tarihinde Çobanoğulları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.